

## **Regeringens proposition**

**1982/83: 143**

**om ändrad indelning av försvarsmaktens personal, m. m.;**

beslutad den 17 mars 1983.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

CURT BOSTRÖM

### **Propositionens huvudsakliga innehåll**

I propositionen föreslås att den nuvarande indelningen av försvarsmaktens personal i militär, civilmilitär och civil personal ändras så att det i fortsättningen bara kommer att finnas militär och civil personal i organisationen. De som ingår i krigsorganisationen (de väpnade styrkorna) kommer därvid uteslutande att utgöras av militär personal. Utmönstringen av begreppet civilmilitär personal föranleder formella ändringar i vissa lagar.

I propositionen tas också upp frågor om ökad allmänmilitär utbildning av viss frivillig personal m. fl. i försvarsmaktens krigsorganisation.

Den nya befälsordningen inom försvarsmakten innebär att vissa begrepp i bl. a. brottsbalken bör ändras. Propositionen innehåller förslag om detta.

## 1 Förslag till

## Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 20 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

21 kap.  
20 §<sup>1</sup>

*Nuvarande lydelse*

Krigsmän är enligt denna balk de vilka såsom *regementsofficerare, kompaniofficerare, plutonsofficerare, gruppchefer, reservofficerare* eller meniga är anställda vid försvarsmakten, kvinnor som genomgår utbildning för att få anställning som officerare vid försvarsmakten, värnpliktiga som ej fått tillstånd till vapenfri tjänst samt hemvärnsmän och hemvärnsrekryter, samtliga under den tid de i sådan egenskap är tjänstgöringsskyldiga. Krigsmän är också, i den mån regeringen med hänsyn till behovet av befälsföring och övriga tjänstgöringsförhållanden så förordnar, de som eljest är anställda vid försvarsmakten eller förbundit sig att såsom frivilliga fullgöra krigstjänst, under den tid de i sådan egenskap är tjänstgöringsskyldiga. Om någon åtnjuter ledighet som ej är begränsad till kortare tid än två månader, anses han icke tjänstgöringsskyldig. Närmare bestämmelser om vad som avses med försvarsmakten meddelas av regeringen.

*Föreslagen lydelse*

Krigsmän är enligt denna balk de vilka som *yrkesofficerare, reservofficerare* eller meniga är anställda vid försvarsmakten, kvinnor som genomgår utbildning för att få anställning som officerare vid försvarsmakten, värnpliktiga som ej fått tillstånd till vapenfri tjänst samt hemvärnsmän och hemvärnsrekryter, samtliga under den tid de i sådan egenskap är tjänstgöringsskyldiga. Krigsmän är också, i den mån regeringen med hänsyn till behovet av befälsföring och övriga tjänstgöringsförhållanden så förordnar, de som eljest är anställda vid försvarsmakten eller förbundit sig att såsom frivilliga fullgöra krigstjänst, under den tid de i sådan egenskap är tjänstgöringsskyldiga. Om någon åtnjuter ledighet som ej är begränsad till kortare tid än två månader, anses han icke tjänstgöringsskyldig. Närmare bestämmelser om vad som avses med försvarsmakten meddelas av regeringen.

De som avses i första stycket skall, förutom under tid då tjänstgöringsskyldighet föreligger, anses såsom krigsmän då de i anslutning till sådan tid vårdas på militärsjukhus, då de är intagna i militärhåkte samt då de inom område eller utrymme som nyttjas av försvarsmakten eller eljest offentligen uppträder i militär tjänstedräkt ävensom såvitt angår fullgörandet av dem åliggande anmälningsskyldighet eller annan särskild tjänsteplikt.

Krigsman, som har befälsrätt över annan krigsman, är dennes förman. Krigsman, över vilken annan krigsman har befälsrätt, är underlydande i förhållande till denne.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1983.

<sup>1</sup> Senaste lydelse 1980: 1022.

## 2 Förslag till

### Lag om ändring i militära rättegångslagen (1948: 472)

Härigenom föreskrivs att 12, 13, 16, 17, 24 och 66 §§ militära rättegångslagen (1948: 472) skall ha nedan angivna lydelse.

#### Nuvarande lydelse

#### Föreslagen lydelse

##### 12 §<sup>1</sup>

Bestraffningsrätt i disciplinmål tillkommer nedannämnda befattningshavare, envar över den personal som står under hans befäl, nämligen

- |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>1. <i>chefen för försvarsstaben, militärbefälhavare och chef för militärområdesstab samt chefen för Gotlands militärkommando;</i></p> <p>2. <i>chefen för armén, chefen för arméstaben, rikshemvärnschefen och försvarsområdesbefälhavare;</i></p> <p>3. <i>chefen för marinen, chefen för marinstaben, chefen för kustflottan, chef för örlogsbas, chef för kustartilleriförsvaret och chefen för sjövärnsskåren;</i></p> <p>4. <i>chefen för flygvapnet, chefen för flygstaben och chefen för första flygeskadern; samt</i></p> <p>5. <i>den som innehar befäl över nu nämnda befattningshavare.</i></p> | <p>1. <i>cheferna för försvarsstabens operationsledning och planeringsledning, militärbefälhavare och chef för militärområdesstab;</i></p> <p>3. <i>chefen för marinen, chefen för marinstaben, chefen för kustflottan, chef för örlogsbas och chef för kustartilleriförsvaret;</i></p> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

##### 13 §<sup>2</sup>

Befogenhet som i 12 § sägs tillkommer ock, även om det ej följer redan av nämnda paragraf, följande befattningshavare där de *äro* av lägst överstelöjtnants eller kommandörkapitens *grad eller tjänstklass*, nämligen

1. *garnisonschef, cheferna för försvarsmaktens centrala förvaltningsmyndigheter, gemensamma institutioner och gemensamma utbildningsanstalter, chef för tyg-, tygverkstads- eller intendenturförvaltning inom militärområde och militärkommando samt chef för anstalt som lyder under central förvaltningsmyndighet;*

2. *personalkårchef och chef för förband enligt försvarsmaktens indelning i fred;*

Befogenhet som i 12 § sägs tillkommer ock, även om det ej följer redan av nämnda paragraf, följande befattningshavare där de *har* lägst överstelöjtnants eller kommandörkapitens *tjänstegrad*, nämligen

1. *garnisonschef och chef för myndighet enligt försvarsmaktens indelning i fred;*

<sup>1</sup> Senaste lydelse 1968: 330.

<sup>2</sup> Senaste lydelse 1976: 512.

*Nuvarande lydelse*

3. chef för luftförsvarssektor, chef för marint bevakningsområde samt chef för fartygsförband, fartyg eller örlogsdepå;

4. chef för kommendering som ej tillhör visst förband inom försvarsmakten och chef för avdelning av förband som är varaktigt förlagd på annan ort än förbandet; samt

5. i de fall regeringen bestämmer annan befattningshavare vid försvarsmakten.

Har befattningshavare som avses i första stycket 1 – 5 lägre *grad eller tjänsteklass* än överstelöjtnant eller kommendörkapten, må försvarsgrenschefen uppdraga åt annan befattningshavare av lägst sådan grad *eller tjänsteklass* att, utan hinder av att denne icke äger befälsrätt över den personal varom är fråga, utöva bestraffningsrätt över personalen. Skulle detta med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena medföra avsevärd olägenhet och har den lägre befattningshavaren majors eller örlogskaptens *grad eller tjänsteklass*, må bestraffningsrätten anförtros åt honom, om det finnes lämpligen kunna ske.

Befogenhet som avses i andra stycket tillkommer överbefälhavaren i fråga om befattningshavare över vilken försvarsgrenschef icke har befälsrätt.

*Föreslagen lydelse*

2. chef för luftförsvarssektor, chef för marint bevakningsområde samt chef för fartygsförband, fartyg eller örlogsdepå;

3. chef för kommendering som ej tillhör visst förband inom försvarsmakten och chef för avdelning av förband som är varaktigt förlagd på annan ort än förbandet; samt

4. i de fall regeringen bestämmer annan befattningshavare vid försvarsmakten.

Har befattningshavare som avses i första stycket 1 – 4 lägre *tjänstegrad* än överstelöjtnant eller kommendörkapten, må försvarsgrenschefen uppdraga åt annan befattningshavare av lägst sådan grad att, utan hinder av att denne icke äger befälsrätt över den personal varom är fråga, utöva bestraffningsrätt över personalen. Skulle detta med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena medföra avsevärd olägenhet och har den lägre befattningshavaren majors eller örlogskaptens *tjänstegrad*, må bestraffningsrätten anförtros åt honom, om det finnes lämpligen kunne ske.

16 §<sup>3</sup>

Vad i rättegångsbalken är stadgat om jäv mot domare skall i tillämpliga delar gälla i fråga om bestraffningsberättigad befattningshavare.

Är chef å fartyg, som befinner sig i främmande farvatten, av jäv hindrad att utöva honom tillkommande bestraffningsrätt och finnes ej där högre bestraffningsberättigad chef må bestraffningsrätten i stället utövas av närmast lägre å fartyget tjänstgörande förman där denne är av minst örlogskaptens *grad eller tjänsteklass*.

Är chef å fartyg, som befinner sig i främmande farvatten, av jäv hindrad att utöva honom tillkommande bestraffningsrätt och finnes ej där högre bestraffningsberättigad chef må bestraffningsrätten i stället utövas av närmast lägre å fartyget tjänstgörande förman där denne är av minst örlogskaptens *tjänstegrad*.

<sup>3</sup> Senaste lydelse 1972: 363.

## Nuvarande lydelse

## Föreslagen lydelse

17 §<sup>4</sup>

Regeringen äger, i den mån förhållandena därtill föranleda, förordna att befattningshavare som har lägst *fänriks grad eller tjänsteklass* skall under beredskapstillstånd och då riket är i krig äga bestraffningsrätt i disciplinmål över underlydande personal, ändå att sådan rätt icke eljest tillkommer honom.

Regeringen äger, i den mån förhållandena därtill föranleda, förordna att befattningshavare som har lägst *kaptens tjänstegrad* skall under beredskapstillstånd och då riket är i krig äga bestraffningsrätt i disciplinmål över underlydande personal, ändå att sådan rätt icke eljest tillkommer honom.

24 §<sup>4</sup>

Militärförhör skall äga rum så snart ske kan.

Förhöret hålles av bestraffningsberättigad befattningshavare eller den han i allmänhet eller för visst fall förordnat. Sådant förordnande bör i första hand lämnas åt bataljonschef eller den som har motsvarande befattning. Förhørsledaren skall i varje fall *hava* högre *grad eller tjänsteklass* än den med vilken förhöret hålles och lägst kompanichefs eller likställd befattning.

Förhöret hålles av bestraffningsberättigad befattningshavare eller den han i allmänhet eller för visst fall förordnat. Sådant förordnande bör i första hand lämnas åt bataljonschef eller den som har motsvarande befattning. Förhørsledaren skall i varje fall *ha* högre *tjänstegrad* än den med vilken förhöret hålles och lägst kompanichefs eller likställd befattning.

Vid förhöret skall den misstänkte få tillfälle att förklara sig; i övrigt skall iakttagas vad som erfordras för utredning av brottets beskaffenhet och prövning av frågan om påföljd för brottet. Där så ske kan, bör någon av den misstänktes förmän eller med honom jämställda närvara vid förhöret.

Över förhöret skall föras protokoll. Den som håller förhöret är ansvarig för protokollets riktighet.

Närmare bestämmelser om militärförhör meddelas av regeringen.

66 §<sup>4</sup>

Rätt att ålägga tillrättavisning enligt 17 § lagen om disciplinstraff för krigsmän tillkommer de befattningshavare som äga bestraffningsrätt i disciplinmål, envar i fråga om den personal över vilken han har sådan rätt.

Tillrättavisningsrätt mot underlydande tillkommer även den som, utan att äga bestraffningsrätt i disciplinmål, innehar ovan i 13 § första stycket omförmäld befattning och har lägst *fänriks grad eller tjänsteklass*, så ock chef för bataljon eller däremot svarande avdelning.

Tillrättavisningsrätt mot underlydande tillkommer även den som, utan att äga bestraffningsrätt i disciplinmål, innehar ovan i 13 § första stycket omförmäld befattning och har lägst *kaptens tjänstegrad*, så ock chef för bataljon eller däremot svarande avdelning.

<sup>4</sup> Senaste lydelse 1975: 671.

*Nuvarande lydelse*

Såvitt angår underlydande som innehar högst furirs tjänstegrad *eller tjänsteklass* må tillrättavisning och åläggas av chef för kompani eller däremot svarande avdelning, chef för utbildningsanstalt, sekond å fartyg vars chef innehar lägst kommendörkaptens grad och i de fall regeringen bestämmer annan befattningshavare vid försvarsmakten. Vad i detta stycke stadgas skall icke äga tillämpning å hemvärnet.

*Föreslagen lydelse*

Såvitt angår underlydande som innehar högst furirs tjänstegrad må tillrättavisning och åläggas av chef för kompani eller däremot svarande avdelning, chef för utbildningsanstalt, sekond å fartyg vars chef innehar lägst kommendörkaptens grad och i de fall regeringen bestämmer annan befattningshavare vid försvarsmakten. Vad i detta stycke stadgas skall icke äga tillämpning å hemvärnet.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1983.

**3 Förslag till****Lag om ändring i lagen (1976: 600) om offentlig anställning**

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 6 § och 4 kap. 2 § lagen (1976: 600) om offentlig anställning<sup>1</sup> skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 kap.  
6 §

Lagen gäller inte arbetstagare som har anvisats beredskapsarbete *eller skyddat arbete*.

Lagen gäller inte arbetstagare som har anvisats beredskapsarbete.

4 kap.  
2 §

Om svenskt medborgarskap som villkor för innehav eller utövande av statlig tjänst gäller vad som är föreskrivet i regeringsformen eller annan lag. Vidare gäller att endast svensk medborgare får inneha eller utöva militär *eller civilmilitär* tjänst eller tjänst som åklagare eller polisman. Regeringen äger i övrigt föreskriva eller för särskilt fall besluta att endast svensk medborgare får inneha eller utöva

Om svenskt medborgarskap som villkor för innehav eller utövande av statlig tjänst gäller vad som är föreskrivet i regeringsformen eller annan lag. Vidare gäller att endast svensk medborgare får inneha eller utöva militär tjänst eller tjänst som åklagare eller polisman. Regeringen äger i övrigt föreskriva eller för särskilt fall besluta att endast svensk medborgare får inneha eller utöva

1. tjänst i regeringskansliet eller utrikesförvaltningen,
2. statlig tjänst med vilken kan vara förenad myndighetsutövning eller

<sup>1</sup> Lagen omtryckt 1982: 100.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

handläggning av frågor vilka rör förhållandet till annan stat eller mellanfolklig organisation,

3. statlig tjänst som kan medföra kännedom om förhållande, som är av betydelse för rikets säkerhet eller som rör betydelsefullt, allmänt eller enskilt ekonomiskt intresse.

Om andra särskilda villkor för innehav eller utövande av tjänst än sådana, som anges i första stycket eller som avser pensionsålder eller viss lägsta levnadsålder, gäller vad som är föreskrivet i lag eller annan författning.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1983.

**4 Förslag till****Lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)**

Härigenom föreskrivs att 6 § och 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §<sup>1</sup>

Värnpliktig skall uttagas för utbildning

- a) vid försvarsgren eller vid truppslag eller vapenslag inom försvarsgren,
- b) i särskild tjänst eller till särskild tjänstgöring,
- c) till befattning eller grupp av befattningar samt
- d) vid förband eller utbildningsanstalt.

*Befattning för menig, grupp-, plutons- eller kompanibefäl avser, om ej annat följer av bestämmelserna i denna paragraf eller av 27 § 1 mom., militär, civilmilitär eller civil personal. Värnpliktig som uttagits för grundutbildning till befattning för menig fördelas på någon av kategorierna G, F och E eller placeras i bevaknings- eller depåjänst.*

Uttagning för utbildning till militär befattning för kompanibefäl vid marinen eller flygvapnet får icke ske utan den värnpliktiges medgivande. För uttagning för annan befattning fordras medgivande av den värnpliktige endast om uttagningen ändras efter inskrivningen och den ändrade uttagningen medför att tiden för grundutbildningen för-

Värnpliktig som uttagits för grundutbildning till befattning för menig fördelas på någon av kategorierna G, F och E eller placeras i bevaknings- eller depåjänst.

Uttagning för utbildning till befattning för kompanibefäl enligt 27 § 1 mom. A andra – fjärde styckena får icke ske utan den värnpliktiges medgivande. För uttagning för annan befattning fordras medgivande av den värnpliktige endast om uttagningen ändras efter inskrivningen och den ändrade uttagningen medför att tiden för grundutbild-

<sup>1</sup> Senaste lydelse 1982: 470.

*Nuvarande lydelse*

länges. Ändrad uttagning från utbildning till militär befattning till utbildning för civilmilitär eller civil befattning eller från utbildning till civilmilitär eller civil befattning till militär befattning får dock ske utan den värnpliktiges medgivande.

*Föreslagen lydelse*

ningen förlänges: Om den värnpliktige före ändringen är uttagen för utbildning till särskild befattning enligt 27 § 1 mom. A femte stycket eller genom ändringen tas ut för utbildning till sådan befattning fordras inte hans medgivande.

För ändrad uttagning efter avslutad grundutbildning fordras ej medgivande av den värnpliktige.

Värnpliktig skall såvitt möjligt uttagas för den utbildning för vilken han kan anses bäst lämpad. I den mån det kan ske skall hänsyn tagas till den värnpliktiges önskemål. Värnpliktig bör ej uttagas för utbildning till befattning, för vilken fordras längre grundutbildning än ett år, om han visar att detta medför särskilt svåra olägenheter för honom eller för nära anhörig till honom som är beroende av hans arbete.

27 §<sup>2</sup>*1. De värnpliktigas utbildningstid*

Värnpliktsutbildningen utgöres av grundutbildning och repetitionsutbildning. Repetitionsutbildningen kan utgöras av krigsförbandsövningar, särskilda övningar, fackövningar, särskilda fackövningar och mobiliseringsövningar.

A. Värnpliktig, som uttagits för utbildning till militär befattning vid armén, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

A. Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid armén, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 220 och högst 245 dagar,
2. menig kategori E minst 290 och högst 315 dagar eller, i särskilt kvalificerad befattning, minst 325 och högst 350 dagar,
3. gruppbefäl minst 290 och högst 315 dagar,
4. plutonsbefäl minst 325 och högst 360 dagar eller, i särskilt kvalificerad befattning, minst 395 och högst 450 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till militär befattning vid flottan, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid flottan, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G minst 285 och högst 310 dagar,
2. menig kategori F minst 325 och högst 350 dagar,
3. menig kategori E minst 415 och högst 440 dagar,
4. gruppbefäl minst 325 och högst 350 dagar,
5. plutonsbefäl minst 380 och högst 440 dagar eller, om den värnpliktige har avlagt sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen, minst 325 och högst 350 dagar,
6. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

<sup>2</sup> Senaste lydelse 1982: 470.

*Nuvarande lydelse*

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till *militär befattning* vid kustartilleriet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 225 och högst 250 dagar,
2. menig kategori E minst 290 och högst 315 dagar,
3. gruppbefäl minst 290 och högst 315 dagar,
4. plutonsbefäl minst 380 och högst 405 dagar eller, i stabstjänstbefattning, minst 320 och högst 345 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till *militär befattning* vid flygvapnet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 225 och högst 250 dagar,
2. menig kategori E minst 325 och högst 350 dagar,
3. gruppbefäl minst 325 och högst 350 dagar eller, i särskild befattning i underhålls- eller underrättelsetjänst, minst 260 och högst 300 dagar,
4. plutonsbefäl minst 335 och högst 360 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till *civilmilitär befattning*, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. apotekare minst 200 och högst 225 dagar,
2. läkare minst 200 och högst 225 dagar,
3. läkarassistent minst 230 och högst 255 dagar,
4. personalvårdsassistent minst 320 och högst 345 dagar,
5. tekniker vid armén och kustartilleriet minst 320 och högst 345 dagar,
6. systemtekniker vid flygvapnet minst 340 och högst 365 dagar,
7. meteorolog minst 340 och högst 365 dagar.

Värnpliktig, som uttagits till bevaknings- eller depåttjänst, skall fullgöra grundutbildning som omfattar vid

1. armén minst 220 och högst 245 dagar,
2. flottan minst 285 och högst 310 dagar,
3. kustartilleriet minst 220 och högst 245 dagar,
4. flygvapnet minst 310 och högst 335 dagar.

B. Värnpliktig skall fullgöra högst fem krigsförbandsövningar.

Krigsförbandsövning skall vid armén och marinen omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 21 eller, i befattning för menig på stamstridsfartyg vid flottan eller i särskilt kvalificerad befattning för menig, högst 25 dagar,
2. gruppbefäl högst 25 eller, i befattning för gruppbefäl på stamstridsfartyg vid flottan, högst 32 dagar,
3. plutons- eller kompanibefäl högst 32 dagar.

Krigsförbandsövning skall vid flygvapnet omfatta för värnpliktig i befattning för

*Föreslagen lydelse*

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid kustartilleriet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid flygvapnet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till *någon av följande särskilda befattningar*, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig högst 15 dagar.
2. gruppbefäl högst 15 eller, i särskilt kvalificerad befattning för grupp-befäl, högst 22 dagar.
3. plutons- eller kompanibefäl högst 22 dagar.

För värnpliktig vid flottan i befattning för menig på sådant hjälpfartyg som det krävs speciella åtgärder för att rusta får krigsförbandsövningen utsträckas att omfatta högst 25 dagar. För värnpliktig vid flottan i befattning som menig radiosignalist eller, på stamstridsfartyg, i annan kvalificerad befattning, liksom för värnpliktig i befattning för menig på sådant stamstridsfartyg som det krävs speciella åtgärder för att rusta får krigsförbandsövningen utsträckas till att omfatta högst 32 dagar.

För värnpliktig i befattning som kompanichef eller kompanikvartermästare eller i motsvarande befattning eller med uppgift som materielredogörare kan tiden för krigsförbandsövningen utsträckas till att omfatta högst två dagar utöver den tid den värnpliktige eljest skall tjänstgöra.

Tiden för en krigsförbandsövning får tagas i anspråk för en fackövning. En krigsförbandsövning för värnpliktig i befattning på stamstridsfartyg vid flottan får uppdelas i högst fyra delövningar.

C. Värnpliktig i befattning för plutons- eller kompanibefäl samt värnpliktig i särskilt kvalificerad befattning för menig eller gruppbefäl kan åläggas att fullgöra högst fem särskilda övningar.

Särskild övning skall omfatta högst elva dagar vid armén och marinen samt högst fyra dagar vid flygvapnet.

Värnpliktig, som vid förband skall fullgöra uppgift av särskild betydelse för genomförande av förbandets mobilisering eller som är krigsplacerad vid förband, vars mobilisering är avsedd att kunna genomföras på avsevärt kortare tid än som gäller för huvuddelen av försvarsmaktens förband, kan åläggas att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar om sammanlagt högst åtta dagar.

Tiden för särskild övning får tagas i anspråk för särskild fackövning.

Vid flygvapnet får särskild övning uppdelas i två delövningar, om den värnpliktige medger det.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1983.

## 5 Förslag till

### Lag om ändring i lagen (1974:613) och handläggningen av vissa regeringsärenden

Härigenom föreskrivs att lagen (1974:613) om handläggningen av vissa regeringsärenden skall ha nedan angivna lydelse.

#### Nuvarande lydelse

Regeringsärende får handläggas i den ordning som anges i 7 kap. 3 § andra *punkten* regeringsformen, om ärendet angår

1. föreskrifter rörande försvarsmaktens mobilisering,

#### Föreslagen lydelse

Regeringsärende får handläggas i den ordning som anges i 7 kap. 3 § andra *meningen* regeringsformen, om ärendet angår

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

2. kommendering och placering  
av militär *och civilmilitär* personal,

3. tjänstledighet för militär *och  
civilmilitär* personal,

4. värnpliktigas och reservpersonals inkallelse och tjänstgöring,

5. tillträde till militära skyddsföremål,

6. svenska örlogsbesök i utlandet samt svenska militära transport- och  
övningsflygningar till utlandet,

7. tillträde till svenskt territorium av annan stats örlogsfartyg, militära  
sväware eller militära luftfartyg samt av fartyg, sväware eller luftfartyg som  
äges eller brukas av annan stat och nyttjas för annat än enbart affärsdrift,

8. försvarsmaktens deltagande vid officiella ceremonier och i allmännyttig verksamhet.

2. kommendering och placering  
av militär personal,

3. tjänstledighet för militär personal,

4. värnpliktigas och reservpersonals inkallelse och tjänstgöring,

5. tillträde till militära skyddsföremål,

6. svenska örlogsbesök i utlandet samt svenska militära transport- och  
övningsflygningar till utlandet,

7. tillträde till svenskt territorium av annan stats örlogsfartyg, militära  
sväware eller militära luftfartyg samt av fartyg, sväware eller luftfartyg som  
äges eller brukas av annan stat och nyttjas för annat än enbart affärsdrift,

8. försvarsmaktens deltagande vid officiella ceremonier och i allmännyttig verksamhet.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1983.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag  
PROTOKOLL  
vid regeringssammanträde  
1983-03-17

**Närvarande:** statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petersson, Andersson, Rainer, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström

**Föredragande:** statsrådet Boström

**Proposition om ändrad indelning av försvarsmaktens personal, m. m.**

## 1 Ändrad kategoriindelning m. m.

### 1.1 Inledning

#### 1.1.1 Civilmilitärutredningen

Regeringen bemyndigade i juni 1978 chefen för försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare<sup>1</sup> för att utreda frågan om kategoritillhörighet, rekrytering och utbildning för viss civilmilitär personal m. m. Utredaren arbetade under benämningen civilmilitärutredningen (CMU).

CMU lämnade i oktober 1982 sitt betänkande (SOU 1982: 48) Försvarsmaktens personalkategorier. CMU:s sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av riksdagens ombudsmän, överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt, försvarets radioanstalt, värnpliktsverket, försvarets rationaliseringsinstitut, försvarets skolnämnd, folkkrättskommittén, socialstyrelsen, postverket, luftfartsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, Svenska Röda Korset, Centralförbundet för befälsutbildning, Hemvärnets centrala förtroendenämnd, Riksförbundet Sveriges Lottakårer, Sveriges Kvinnliga Bilkårer, Riksförbundet Flygfältsingenjörsföreningarnas förbundsstyrelse, Centralorganisationen SACO/SR, TCO:s statstjänstemannasektion och Landsorganisationen i Sverige.

<sup>1</sup> Konteramiral Dag Arvas.

En sammanställning av remissyttrandena i de delar som berörs av förslagen i denna proposition bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

### *1.1.2 Nuvarande personalindelning*

Försvarsmaktens personal består f. n. av tre personalkategorier, nämligen militär, civilmilitär och civil personal.

Till den militära personalen hänförs de som har militära tjänster vid förband, staber och andra myndigheter inom försvarsmakten. Dit räknas också personal med militära tjänster på reservstat samt personal med tjänstegrader i försvarsmaktens reserver, dvs. huvuddelen av försvarsmaktens reservpersonal. Värnpliktiga tillhör den militära personalen när de är under grundutbildning och därefter när de har krigsplacerats i militära befattningar. Andra grupper som ingår i den militära personalen är hemvärnspersonal och viss krigsfrivillig personal.

Den civilmilitära personalen består av personal, som innehar civilmilitära tjänster vid försvarsmaktens myndigheter. Denna personalkategori omfattar dessutom på motsvarande sätt som den militära personalen personal på reservstat, reservpersonal, värnpliktig personal, krigsfrivillig personal m. fl.

Till den civila personalen räknas de civila tjänstemännen, dvs. de som innehar eller uppehåller civila tjänster eller arvodestjänster vid försvarsmaktens myndigheter. Dit räknas vidare bl. a. vissa värnpliktiga i krigsorganisationen samt en del krigsfrivilliga.

Till grund för indelningen i de olika personalkategorierna ligger de uppgifter som resp. personalgrupp har i försvarsmaktens freds- och krigsorganisation. De som till övervägande del arbetar med sådant som mer eller mindre direkt har samband med stridsverksamheten tillhör sålunda vanligtvis den militära personalen. Personal med uteslutande administrativa uppgifter inom t. ex. fredsorganisationens kontorsservice hänförs däremot regelmässigt till den civila personalen.

Som framgår av benämningen har de befattningshavare som räknas till den civilmilitära personalen en mellanställning mellan den militära resp. civila personalen. Som t. ex. anställda eller värnpliktiga har de alltså uppgifter med både militära och civila inslag. Det kännetecknande för den civilmilitära personalen kan dessutom sägas vara att den har en specialistroll, som inte sällan kräver en fackmässig utbildning av civilt slag.

Den anställda civilmilitära personalen delas in i huvudgrupperna teknisk personal, medicinalpersonal och övrig personal. I den sistnämnda gruppen ingår meteorologer, trafikledare och polispersonal. Till värnpliktig civilmilitär personal hör de värnpliktiga som i krigsorganisationen placerats i befattningar för bl. a. teknisk personal, medicinalpersonal, meteorologpersonal, trafikledarpersonal och personalvårdsassistenter. Den civilmilitära personalen omfattar dessutom frivillig kvinnlig s. k. A-personal, dvs. kontraktsbunden personal.

I samband med beslutet om en ny befälsordning för försvarsmakten (prop. 1977/78: 24, FöU 10, rskr 179) har beslutats om överförande av vissa grupper anställd personal från den civilmilitära till den militära personalen. Arméingenjörer, mästare och tekniker inom armén, mariningenjörer linje G (gymnasieingenjörer) samt mästare, tekniker och flottiljpoliser vid flygvapnet berörs av detta.

Den redovisade kategoriindelningen av försvarsmaktens personal har betydelse främst för frågor om befälsrätt och tjänsteställning enligt det nu gällande tjänstereglementet för försvarsmakten. Försvarsmaktens indelning i personalkårer bygger också på en åtskillnad mellan den militära och civilmilitära personalen.

Indelningen är följaktligen inte grundläggande för t. ex. folkrättsliga överväganden. När det gäller straffrättsliga bedömningar är det vanligtvis ställningen av krigsman i brottsbalkens mening som är avgörande. Vid tillämpningen av den arbetsrättsliga lagstiftningen är det som regel gränsdragningen mellan dem som är anställda inom försvarsmakten och övriga grupper som är av intresse.

#### *1.1.3 Vissa begrepp inom folkrätten*

Protokoll I till Genève-konventionerna 1949 innehåller definitioner av begreppen väpnade styrkor och kombattanter samt av civila och civilbefolkningen (artiklarna 43 och 50).

Till en stridande parts väpnade styrkor räknas alla organiserade väpnade styrkor, grupper och enheter under förutsättning dels att enheten i fråga står under befäl av någon som inför behörig myndighet ansvarar för sina underlydandes uppförande, dels att enheten är underkastad ett internt disciplinärt system som bl. a. säkerställer att folkrättens regler i väpnade konflikter iakttas. Med utgångspunkt i denna definition av väpnade styrkor fastställs därefter att personer som ingår i en stridande parts väpnade styrkor skall betraktas som kombattanter. Vidare anges att en person, som inte tillhör någon av de personalkategorier som avses i denna definition eller i tredje Genève-konventionen art. 4 A 1, 2, 3 och 6, skall betraktas som civil. Civilbefolkningen omfattar alla civila personer.

Enligt konventionerna och tilläggsprotokollen till dessa gäller vidare följande regler.

Kombattanter får, inom gränserna för krigets lagar och bruk, bära vapen samt använda vapen till självförsvar och för att nedkämpa fienden. Motståndaren äger rätt att bruka våld mot dem. Om de tas till fånga får motståndaren inte ställa dem till ansvar för att de har använt vapen. De skall behandlas enligt de regler som gäller för behandling av krigsfångar och får inte utsättas för repressalier.

Sjukvårdspersonal och själavårdspersonal inom de väpnade styrkorna har rätt att bära vapen och använda dem för självförsvar eller för försvar av de sjuka och sårade som vårdas av dem. Motståndaren får inte bruka

våld mot sjukvårdspersonal eller själavårdspersonal. Om personalen faller i fiendens händer får motståndaren, under vissa förutsättningar, kvarhålla den för att utnyttja den i vården av sårade och sjuka krigsfångar tillhörande samma sida. Den får dock inte göras till krigsfångar. Sjukvårds- och själavårdspersonal skall bära armbindel med särskilt kännetecken och identitetskort som utvisar dess ställning som skyddad personal.

Civilbefolkningen får understödja den militära organisationen men får inte bruka våld mot fienden. Motståndaren får inte bruka våld mot civilbefolkningen och får heller inte – med visst undantag – ta civila som krigsfångar. Inom civilbefolkningen kan i sin tur finnas viss personal som har skydd som bekräftas av särskilt identitetskort. Den nyssnämnda undantagsgruppen inom civilbefolkningen omfattar civila som åtföljer stridskrafterna utan att direkt tillhöra dem. Sådana civila personer får inte bära militär uniform och bör inte bära vapen. De skall ha erhållit bemyndigande, i form av särskilt identitetskort, av de stridskrafter som de åtföljer. Motståndaren får inte bruka våld mot civil person som åtföljer stridskrafterna men får ta honom som krigsfånge.

## 1.2 Föredragandens överväganden

### 1.2.1 Ändrad kategoriindelning

Som CMU har framhållit kräver folkrätten att all personal som ingår i vår militära krigsorganisation (de väpnade styrkorna) i krig benämns militär personal. CMU betonar dock, att det inte är nödvändigt att också under fred ändra den grundläggande kategoriindelningen men att praktiska skäl talar för att man har samma kategoribegrepp i såväl krigs- som fredsorganisationen i krig och i fred.

Som har berörts inledningsvis har den nuvarande kategoriindelningen av försvarsmaktens personal i huvudsak en intern administrativ funktion. En persons tillhörighet till den ena eller andra kategorin kan därför sägas sakna betydelse i andra sammanhang än när det gäller interna förhållanden som befälsrätt, personalkårtillhörighet, tjänsteställning osv. Jag anser dock att det är en klar fördel om kategoriindelningen i den militära krigsorganisationen görs på ett sådant sätt att den står i samklang med folkrätten. Jag delar därför CMU:s uppfattning att det i krigsorganisationen inte bör ingå personal som betecknas som civil.

Jag har vidare den uppfattningen, som också redovisades i propositionen 1977/78: 24 om en ny befälsordning för försvarsmakten, att det på allt yrkesbefäl inom försvarsmakten måste ställas särskilda krav i fråga om att lösa huvuduppgifterna att vara chef, fackman och utbildare. Också mot denna bakgrund finner jag att den nuvarande indelningen i militär, civilmilitär och civil personal i krigsorganisationen inte längre är ändamålsenlig. Jag delar alltså CMU:s slutsats, att all personal som ingår i den militära krigsorganisationen bör benämnas militär personal.

Jag har också samma uppfattning som CMU att det bör råda begreppsmässig överensstämmelse mellan krigs- resp. fredsorganisationens personalindelning. Jag håller även med CMU om att det saknas anledning att inordna de civila tjänstemännen i försvarsmaktens fredsorganisation under beteckningen militär personal. Till skillnad från CMU anser jag emellertid att de civila tjänstemännen bör behålla sin status som civil personal även när de deltar i tillämpningsövningar i krigsorganisationen. Vissa detaljstudier beträffande hithörande frågor utförs f. n. av folkrättskommittén.

CMU har föreslagit en ytterligare indelning av den militära personalen i huvudgrupperna militär allmäntjänstpersonal och militär facktjänstpersonal. Enligt CMU:s synsätt utgör dessa grupper skilda "befälsrättskategorier". Den föreslagna indelningen är således betingad av olika behov av befälsrätt och befälsskyldighet. CMU förutsätter att föreskrifter bör meddelas som begränsar facktjänstpersonalens rätt och skyldighet att ta befäl över allmäntjänstpersonal.

Regler om befälsrätt finns f. n. i tjänstereglementet för försvarsmakten (TjRF), som är en regeringsförfattning. Jag kommer under våren 1983 att föreslå regeringen nya bestämmelser för försvarsmaktens personal, vilka är avsedda att ersätta TjRF. Ett genomgående drag i de nya bestämmelserna är att regeringen endast ger vissa grundläggande föreskrifter, medan det överlämnas åt myndigheterna att mera i detalj meddela de närmare föreskrifter för verksamheten som är nödvändiga. I fråga om befälsrätten innehåller de nya föreskrifterna endast ett fåtal bestämmelser, varvid några principiella skillnader i olika personalkategoriernas rätt och skyldighet att ta befäl inte har föreskrivits.

Utgångspunkten för befälsrätten är chefsskapet. Det innebär att rätten och skyldigheten att utöva befäl på ett naturligt sätt är avgränsad till den verksamhet som en viss chef leder. Några speciella regler om befälsrätten för vissa personalkategorier behövs därför normalt inte. Det finns dock enstaka situationer då det kan framstå som mindre lämpligt att en chef med utpräglad specialistkompetens men med begränsad allmänmilitär kompetens för befäl över allmäntjänstpersonal. Enligt de principer som ligger till grund för de nya regeringsbestämmelserna om befälsrätt bör överbefälhavaren kunna meddela de bestämmelser som behövs i sådana fall så att befälsrätten får en lämplig avgränsning.

Utmönstringen av begreppet civilmilitär personal föranleder formella ändringar i militära rättegångslagen (1948:472), lagen (1976:600) om offentlig anställning, värnpliktslagen (1941:967) och lagen (1974:613) om handläggningen av vissa regeringsärenden. Jag återkommer till detta i det följande.

Den ändrade kategoriindelningen bör gälla fr. o. m. den 1 juni 1983, då den nya befälsordningen för försvarsmakten skall vara genomförd i sin helhet.

### *1.2.2 Behovet av allmänmilitär utbildning*

CMU konstaterar att inom krigsorganisationen flertalet av den frivilliga A- och B-personalen samt åtskilliga av den nuvarande civila personalen f. n. inte fyller kraven på allmänmilitärt kunnande. Militär och civilmilitär yrkes-, reserv- och värnpliktig personal kan däremot enligt CMU förväntas ha den allmänna militära kompetens som krävs.

CMU belyser olika organisatoriska åtgärder som i och för sig kunde vara ägnade att säkerställa att all personal inom den militära krigsorganisationen har tillräcklig förmåga till självskydd, självförsvar samt – i förekommande fall – förmåga att delta i försvar av egen arbetsplats och att leda sådant försvar.

En lösning skulle enligt CMU kunna vara att skära ned den militära krigsorganisationen så att denna kommer att omfatta endast den personal som f. n. har den allmänmilitära utbildning som krävs. Utredningen anser inte att detta är en framkomlig väg. Inte heller är det enligt utredningen genomförbart att i en i övrigt oförändrad krigsorganisation byta ut icke vapenutbildad civil personal mot t. ex. värnpliktiga i personalreserven.

Den organisatoriska väg som återstår att pröva enligt CMU:s bedömning är att "avsöndra" sådan personal som saknar självförsvarsförmåga och – i folkrättslig bemärkelse – beteckna den som åtföljande de väpnade styrkorna.

CMU kommer fram till att det endast är en begränsad grupp – fältartisterna – som på detta sätt kan föras över från den militära personalen till den civila. I fråga om övriga grupper föreligger enligt CMU:s mening inte förutsättningar för att beteckna dem som "åtföljande". CMU föreslår att det skall uppdras åt överbefälhavaren att pröva det lämpliga i att ta bort de f. n. civila fältartisterna ur personaltabellerna på det sätt som har angetts.

CMU pekar i sammanhanget också på att det i dagens militära krigsorganisation ingår enheter vilkas förstahandsuppgift är fackmässig, icke stridsinriktad verksamhet som stöd för den övriga militära organisationen. Inom vissa sådana enheter i krigsorganisationen ingår uteslutande eller nästan uteslutande personal med civil kategoritillhörighet. Som exempel nämner CMU vissa centrala ämbetsverk och verkstadsenheter.

CMU anser det lämpligt att överbefälhavaren överväger om sådana enheter kan föras bort från den militära krigsorganisationen. Enheterna och deras personal skulle härigenom ingå i den civila delen av totalförsvaret med folkrättslig ställning för personalen som civila utan sammankoppling med åtföljande-begreppet.

CMU ställer som krav på personalen i den militära krigsorganisationen att den bör ha fått viss försvarsupplysning och utbildning i folkrättsens regler. Den bör enligt CMU vidare ha fått utbildning i självskydd, dvs. skydd mot vapenverkan och andra stridsmedel av olika slag, och i självförsvar med eldhandvapen. Kombattanter bör – menar CMU – ha sådan

utbildning att de kan delta i försvar av egen verksamhet eller arbetsplats m. m. Utöver detta krävs det, enligt CMU, av all befälspersonal särskild utbildning i folkrätt och grundläggande förmåga att leda försvar av arbetsplatsen osv. I fråga om konventionsskyddad sjukvårds- och själavårdspersonal anser CMU att den bör kunna försvara personal under dess vård.

När det gäller fältartisternas kategoritillhörighet har remissinstanserna redovisat skilda uppfattningar. Folkrättskommittén instämmer i CMU:s uppfattning att artisterna bör betecknas som "åtföljande" i folkrättslig mening, dvs. att de bör anses som civila. Överbefälhavaren och Centralförbundet för befälsutbildning å andra sidan menar att fältartisterna bör tillhöra den militära personalen.

Fältartisterna redovisas f. n. i personaltabellerna för militärområdesstationerna men fullgör sina uppgifter vid olika militära förband varvid deras arbetsplatser ständigt växlar. På grund av detta och med hänsyn också till att fältartisterna tas i anspråk inom övriga delar av totalförsvaret kan det finnas skäl att folkrättsligt betrakta dem som "åtföljande". Det ankommer dock på överbefälhavaren att meddela närmare föreskrifter om personaltabellerna inom försvarsmakten. Därmed ligger det också på honom att avgöra till vilken folkrättslig personalkategori en viss grupp bör hänföras. Det bör framhållas att tillämpningen av de folkrättsliga reglerna om en persons kategoritillhörighet ytterst kan sägas bli en fråga för en eventuell motståndare. Från svensk sida måste man emellertid i så fall gentemot denne kunna hävda en klar ståndpunkt.

Remissinstanserna är genomgående positiva till förslaget om en översyn av försvarsmaktens krigsorganisation i syfte att från denna föra bort vissa myndigheter m. m. med enbart fackmässiga stöduppgifter. Jag har i princip samma uppfattning i denna fråga. Jag anser dock att de förslag i denna fråga som folkrättskommittén f. n. överväger bör avvaktas innan slutlig ställning tas till frågan om en översyn av den militära krigsorganisationen.

I likhet med flertalet remissinstanser har jag den uppfattningen att det är nödvändigt att personalen i försvarsmaktens krigsorganisation har en utbildning som svarar mot de krav som följer med befattningen.

När det först gäller behovet av kunskaper i folkrätt vill jag hänvisa till att det i folkrättskommitténs uppdrag ingår att närmare kartlägga utbildningsbehovet inom detta område och lämna förslag till de åtgärder som bör vidtas.

I fråga om behovet av utbildning i självskydd delar jag CMU:s uppfattning. I den mån det finns brister i personalens förmåga att skydda sig mot verkan av stridsmedel av olika slag bör utbildningen i dessa avseenden kompletteras.

Beträffande behovet av utbildning i övrigt, dvs. främst i självförsvar och befälsföring, finns det anledning att framhålla att planläggningen hittills har byggt på att verksamhet vid staber m. m. som utförs under medverkan av personal utan grundläggande militärutbildning skall skyddas av särskilt

avdelad personal. Till detta kommer att detta slags verksamhet – med hänsyn till verksamhetens natur – ofta kringgärdas med andra särskilda skyddsåtgärder i form av fortifikatoriska anläggningar m. m. Detta gör att personalens behov av utbildning i självförsvar med eldhandvapen i åtskilliga av de fall som berörs av CMU:s förslag är begränsat. Mot bakgrund också av de bedömda kostnaderna anser jag det därför inte befogat att f. n. föreslå bestämmelser om obligatorisk vapenutbildning av all personal inom försvarsmaktens krigsorganisation.

I de fall där det på grund av verksamhetens art finns ett särskilt behov av utbildning i vapentjänst bör det enligt min mening vara möjligt att på frivillig väg bibringa personalen den förmåga som krävs. De allmänmilitära kunskaperna hos en person bör också kunna beaktas vid krigsplaceringen av honom eller henne.

Det bör ankomma på överbefälhavaren eller försvarsgrenscheffen att svara för genomförandet av ifrågakvarande utbildning. Det framstår därvid som mest ändamålsenligt att utbildningen genomförs inom myndigheternas ordinarie personalutvecklingsprogram.

Några remissinstanser tar upp frågan om den rättsliga grunden för in- språktagande av personal i försvarsmaktens krigsorganisation. Värnplikts- verket menar sålunda att bestämmelserna inom detta område är svårbe- gripliga för den enskilde och att de därför behöver renodlas och förenklas. Arbetsmarknadsstyrelsen pekar på att allmänna tjänstepliktslagen (1959: 83) kanske inte kan utnyttjas för försvarsmaktens personalförsörj- ning i krig, om vapentjänst är en nödvändig del av så många arbetsuppgif- ter som CMU har gjort gällande.

CMU:s kartläggning av lagstiftningen om försvarsmaktens personalför- sörjning visar också enligt min mening att reglerna behöver ses över och anpassas till det moderna totalförsvarets behov. Jag avser att i annan ordning återkomma till regeringen i denna fråga.

### *1.2.3 Rekrytering och utbildning av värnpliktiga läkare, fast anställd in- genjörspersonal m. fl.*

Till den civilmilitära värnpliktiga personalen räknas f. n. värnpliktiga läkare, läkarassistenter (tandläkare), apotekare och personalvårdsassis- tenter. Dessa värnpliktiga grundrekryteras normalt till försvarsmakten, vilket innebär att de redan vid inskrivningen tas ut för utbildning till vederbörande civilmilitära befattning i krigsorganisationen. Under grund- utbildningen tillhör de dock den militära personalen.

Enligt CMU:s förslag skall personal till de angivna befattningarna i fortsättningen rekryteras genom s. k. överföring. De berörda värnpliktiga skall sålunda genomgå grundutbildning i vanlig ordning för t. ex. en militär befattning i vedertagen mening. När de har inhämtat en för befattningen som läkare, läkarassistent osv. lämplig civil yrkeskompetens skall de – efter en viss kompletterande fackutbildning – föras över till den befatt- ningen.

CMU lämnar också förslag om rekrytering och utbildning av de fast anställda högskoleingenjörerna inom försvarsmakten. Utredningen förordar att huvuddelen av denna personal grundrekryteras medan en mindre del rekryteras bland yrkesofficerare i annan tjänst som fått lämplig vidareutbildning.

De förslag från CMU som jag har redovisat i detta avsnitt kräver enligt min bedömning ytterligare överväganden innan de kan läggas till grund för ändrade föreskrifter. Jag avser därför att återkomma med förslag till regeringen i dessa frågor när det underlag som CMU har lagt fram har kompletterats i vissa avseenden.

## 2 Den nya befälsordningen

År 1973 fattade statsmakterna beslut om en ny och för det militära försvaret enhetlig befälsordning (prop. 1973: 128, FöU 23, rskr 309). I propositionen angav den dåvarande försvarsministern som en princip för den nya befälsordningen att yrkesbefälet i fortsättningen borde ses som en enda grupp med gemensam identitet. Det fast anställda befälet skulle alltså enligt beslutet inte längre indelas i regementsofficerare, kompaniofficerare, plutonsofficerare och gruppchefer utan i stället gemensamt benämnas yrkesofficerare.

På grundval av propositionen 1977/78: 24 om en ny befälsordning för det militära försvaret beslutade riksdagen därefter att den nya befälsordningen skulle börja införas under programplanepérioden 1978/79 – 1982/83 (FöU 1977/78: 10, rskr 179).

Övergången till den nya befälsordningen har under tiden efter det sistnämnda riksdagsbeslutet skett successivt och i allt väsentligt enligt den plan som har legat till grund för arbetet. Det slutliga steget är avsett att tas den 1 juni 1983, då benämningar på personalgrupper osv. skall vara anpassade till den nya ordningen.

Avvecklingen av de skilda befälsgrupperna för yrkespersonal för med sig behov av ändringar av formell natur i vissa författningar. Uppräkningen i 21 kap. 20 § brottsbalken av vilka som är krigsmän bör således anpassas till benämningarna i den nya befälsordningen.

Enligt den nya befälsordningen är fänrik den lägsta tjänstegraden för yrkesofficerarna. Mot denna bakgrund bör den som enligt 17 § militära rättegångslagen (1948: 472) skall kunna ges särskild bestraffningsrätt i disciplinmål under beredskapstillstånd och krig och som enligt 66 § samma lag har tillrättavisningsrätt ha lägst kaptens tjänstegrad.

Lagändringarna bör träda i kraft den 1 juni 1983.

### 3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i militära rättegångslagen (1948: 472),
3. lag om ändring i lagen (1976: 600) om offentlig anställning,
4. lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967),
5. lag om ändring i lagen (1974: 613) om handläggningen av vissa rege-  
ringsärenden.

Förslagen under 1 och 2 har upprättats i samråd med chefen för justitie-  
departementet. Förslaget under 3 har upprättats i samråd med chefen för  
civildepartementet.

Förslagen till lagändringar är uteslutande av formell natur. Jag har därför  
inte bedömt det erforderligt att inhämta lagrådets yttrande över förslagen.

### 4 Specialmotivering

#### 4.1 Lag om ändring i brottsbalken

Ändringen är föranledd av att de nuvarande fyra befälsgrupperna för den  
fast anställda personalen slås samman till en grupp, i fortsättningen be-  
nämnd yrkesofficerare. Denna grupp kommer således i fortsättningen att  
omfatta samtliga vid försvarsmakten fast anställda personer med tjänste-  
grader, dvs. också de som f. n. hänförs till den civilmilitära personalen.

#### 4.2 Lag om ändring i militära rättegångslagen (1948: 472)

##### 12 §

Befattningen chef för försvarsstaben motsvaras numera av två befatt-  
ningar, nämligen chefen för försvarsstabens operationsledning och chefen  
för stabens planeringsledning. Punkt 1 i paragrafen har anpassats till detta.  
För det fall att personal i försvarsstaben står under båda de nämnda  
befattningshavarnas befäl kan regeringen med stöd av 15 § uppdra åt en av  
dessa att ensam utöva bestraffningsrätten.

Efter en nyligen genomförd ändring i försvarsmaktens fredsorganisation  
har Gotlands militärkommando inte längre en nivåmässig särställning i  
organisationen. Chefen för militärkommandot är myndighetschef inom  
försvarsmakten. Hans bestraffningsrätt i disciplinmål omfattas därför av  
13 §, varför han strukits ur uppräkningsrätten i 12 §.

Bestraffningsrätten för chefen för sjövärnsskåren har tagits bort med  
anledning av att kåren, som var en del av marinen, upphörde år 1981.

## 13 §

Uppräkningen i denna paragraf av vilka befattningshavare som har bestraffningsrätt i disciplinmål har anpassats till den indelning av försvarsmakten i fred som gäller fr. o. m. den 1 juni 1983.

Den ändrade lydelsen för med sig att cheferna för vissa skolor inom försvarsgrenarna tilläggs bestraffningsrätt i disciplinmål. Dessa skolor är som regel lokaliserade tillsammans med en annan myndighet, vars chef också har befälsrätt över eleverna vid skolan. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att med stöd av 15 § första stycket meddela bestämmelser som klargör vilken chef som skall utöva bestraffningsrätten i sådana fall.

En annan ändring i sak i paragrafen rör personalkårcheferna, som genom regeringsbestämmelser som träder i kraft den 1 juni 1983, får så ändrade uppgifter att det inte längre är motiverat att de har bestraffningsrätt i disciplinmål.

F.n. har befäl som tillhör den militära personalen tjänstegrader som löjtnant, kapten, major osv. Den civilmilitära personalen har tjänsteklasser med samma benämningar som tjänstegraderna. Enligt tjänstereglementet för försvarsmakten (kap. 3 mom 6) är den som innehar tjänsteklass vederlike till den som innehar motsvarande tjänstegrad.

I och med att begreppet civilmilitär personal utmönstras upphör behovet av indelningen i tjänsteklasser. Paragraferna har ändrats i enlighet med detta.

## 16, 17, 24, och 66 §§

Paragraferna har ändrats formellt med anledning av att kategorin civilmilitär personal inte längre ingår i försvarsmakten. Se vidare specialmotiveringen till 13 §.

I 17 och 66 §§ har lägsta nivån för utövande av bestraffningsrätt under beredskapstillstånd och krig resp. tillrättavisningsrätt höjts till kaptens tjänstegrad. Ändringen får ses mot bakgrund av att fänrik är den lägsta yrkesofficersgraden i den nya befälsordningen.

**4.3 Lag om ändring i lagen (1976:600) om offentlig anställning**

Efter särskilt samråd med chefen för civildepartementet har ett par formella ändringar gjorts i lagen (1976:600) om offentlig anställning (omtryckt 1982:100).

## I kap. 6 §

I paragrafen har strukits vad som där sägs om att lagen inte gäller arbetstagare som har anvisats "skyddat arbete". Sådant arbete förekommer nämligen numera bara inom ramen för stiftelsen Samhällsföretags verksamhet (jfr lagen 1979:47 om regionala stiftelser för skyddat arbete,

ändrad senast 1979:1137) och de som berörs av den verksamheten är anställda hos de regionala stiftelserna. För dessa arbetstagare behövs därför – utöver vad som följer av 1 kap. 1 § – inte längre anges något särskilt undantag.

#### 4 kap. 2 §

I första stycket andra meningen har ordet "civilmilitär" utgått. Det är att märka att särskilda krav på svenskt medborgarskap även kan ställas på försvarsmaktens civila personal, men då med stöd av tredje meningen i stycket (jfr t. ex. förordningen, 1975: 608, om krav på svenskt medborgarskap för tillträde till vissa statliga tjänster).

### 4.4 Lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967)

#### 6 §

I konsekvens med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 1.2) förordas att värnpliktiga i fortsättningen uteslutande hänförs till kategorin militär personal. Paragrafen har anpassats till detta.

#### 27 §

Ändringarna i denna paragraf är också föranledda av att samtliga värnpliktiga i fortsättningen kommer att tillhöra den militära personalen.

CMU föreslår ändrade principer för rekrytering och utbildning av de värnpliktiga läkarna och vissa andra grupper som f. n. hör till den civilmilitära värnpliktiga personalen.

Som jag har anført i den allmänna motiveringen är jag ännu inte beredd att ta ställning till förslaget. Bestämmelserna i 27 § 1 mom. A värnpliktslagen (1941: 967) om grundutbildningen av dessa grupper bör därför kvarstå oförändrade i sak t. v. Ändringen i momentets femte stycke är därför endast av formell natur.

### 4.5 Lag om ändring i lagen (1974: 613) om handläggningen av vissa regeringsärenden

I lagen har begreppet civilmilitär personal tagits bort.

## 5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i militära rättegångslagen (1948: 472),
3. lag om ändring i lagen (1976: 600) om offentlig anställning.

4. lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),

5. lag om ändring i lagen (1974:613) om handläggningen av vissa regeringsärenden,

*dels* föreslår riksdagen att godkänna grunderna för den ändrade indelning av försvarsmaktens personal som jag har förordat.

*dels* bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag i det föregående har anfört om behovet av allmänmilitär utbildning samt om rekrytering och utbildning av värnpliktiga läkare, fast anställd ingenjörspersonal m. fl.

## 6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredraganden har hemställt om.

## Sammanfattning

### Utredningsdirektiven m. m. (kap. 1)

Försvarsmaktens personal indelas f. n. i militär, civilmilitär och civil personal. Dessa kategorier finns i såväl krigs- som fredsorganisationen och såväl under krig och beredskapstillstånd som i fred.

Direktiven anger att utredaren skall pröva tre skilda alternativ för kategoristruktur för försvarsmaktens personal. Två av dessa innebär en struktur med endast två kategorier – militär och civil personal. Den civilmilitära kategorin måste härvid avvecklas. Ett alternativ innebär att den civilmilitära kategorin skulle komma att behållas men med ev. reducerat antal personalgrupper inom kategorin.

Ett viktigt åläggande för utredaren är att *klarlägga de folkrättsliga synpunkterna i fråga om tillhörighet till personalkategori*.

Utredaren har också att studera frågor om rekrytering och utbildning för dels förswarets civilmilitära högskoleingenjörer, dels värnpliktig s. k. medicinalpersonal<sup>1</sup> (utom veterinärer).

För högskoleingenjörerna skall särskilt studeras möjligheterna till rekrytering genom vidareutbildning av officerare i teknisk tjänst.

För värnpliktig "medicinal"-personal skall utredas möjligheterna att införa motsvarande utbildningssystem som redan gäller för värnpliktiga veterinärer, dvs. inom ramen för repetitionsövningsskyldigheten vidareutbildning av värnpliktiga som har grundutbildats i annan ordning.

Utredaren har slutligen också att i förekommande fall överväga behovet av ändringar av nuvarande personalkårer och kårtillhörighet för berörda personalgrupper.

I anslutning till direktiven orienterar utredningen i kapitlet om utredningsarbetets uppläggning och inriktning.

### Beskrivningar av utgångsläget m. m. (kap. 2–6)

Utredningen lämnar i kapitel 2 en översikt över försvarsmaktens personal i såväl krigs- som fredsorganisationen med tyngdpunkt på gällande indelning i kategorierna militär, civilmilitär och civil. CMU konstaterar att personalindelningen i krigsorganisationen huvudsakligen grundas på behovet av befälsföring m. m. i denna organisation. De tre personalkategorierna kan därför karakteriseras som "befälsrättskategorier", en beteckning som CMU

<sup>1</sup> Begreppet medicinalpersonal har sedermera ersatts med begreppet "hälso- och sjukvårdspersonal" (prop. 1978/79:220, SoU 1979/80:16, rskr 1979/80:130).

använder i sin fortsatta redovisning och i sina överväganden och förslag.

Personalkategoriernas sammansättning (rekrytering) och grunderna för att ta personalen i anspråk i krigsorganisationen redovisas liksom krigsbefattningarnas principiella fördelning på kompetensnivåer och – för civilmilitär och civil personal – även verksamhetsområden. I kapitel 3 lämnas uppgifter om indelningen i personalkategorier i vissa andra länder.

Som underlag främst för utredningens överväganden om rekrytering och utbildning av de f. n. civilmilitära högskoleingenjörerna redovisar CMU i kapitel 4 huvuddragen av den nya befälsordningen och mera detaljerat hur yrkesofficerare i teknisk tjänst inom samtliga försvarsgrenar rekryteras och utbildas.

I kapitel 5 beskrivs gällande tjänsteställningssystem och bestämmelser om befälsrätt m. m. samt de förslag till förändringar av befälsrättsbestämmelserna som förts fram av tjänstereglementsutredningen resp. överbefälhavaren. Vidare redovisas innebörden av begreppet krigsman samt utredningens egna allmänna synpunkter i fråga om befälsrätt och befälsskyldighet. Bestämmelserna härom bör enligt CMU vara entydiga, naturliga och logiska samt för den enskilde i krigsorganiserat förband vara desamma i fredstid, under beredskapstillstånd och i krig.

Målsättningen för totalförsvaret (kap. 6) understryker särskilt betydelsen av stor uthållighet. CMU finner att förbanden skall kunna dels lösa primärt avsedda uppgifter i försvaret, dels – då den organisationsbestämmande materielen förbrukats – kunna åtminstone genomföra försvarsstrid, dels slutligen kunna övergå till fria kriget. Utredningen framhåller vidare det moderna krigets karaktär av ytkrig som för vårt land innebär att *alla militära förband måste ingå som delar i ytförsvaret*.

Utredningen drar av det redovisade följande slutsatser rörande minimikrav på den militära krigsorganisationens personal i den mån den inte genom stadganden i folkrätten åtnjuter särskilt skydd.

- ☐ All personal måste kunna skydda sig själv och ge kamrater första hjälp.
- ☐ All personal måste med vapen kunna försvara sig själv och delta i försvar av egen grupperings- och arbetsplats.
- ☐ Allt befäl måste kunna leda sådant försvar.

## Folkrätten (kap. 7)

CMU har efter samråd med folkrättskommittén (FRK) dragit följande slutsatser av de folkrättsliga reglerna, främst den tredje Genève-konventionen (Krigsfångekonventionen) och tilläggsprotokollet till Genève-konventionerna rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter (Protokoll I).

Definitionerna i Protokoll I ger bl. a. vid handen att det inte är möjligt att använda kategoribegreppet civil för någon del av personalen inom den militära krigsorganisationen. Denna preciseras av CMU som den organisation som finns upptagen i "Personaltabeller behov (P-tabeller behov)". All personal som ingår i denna (de väpnade styrkorna) måste benämnas militär. De är vidare alla, med undantag för sjukvårds- och självvårdspersonal, enligt

folkrättens regler kombattanter, dvs. personer som har rätt att med vapen delta i strid.

CMU konstaterar att folkrätten ger kombattanterna rätt att bära vapen och bruka våld mot motståndaren. Kombattant har dock inte skyldighet att vara beväpnad och vapenutbildad eller att bruka våld mot motståndaren. Men vare sig kombattant är beväpnad eller obeväpnad skall han/hon ha kunskap om vissa folkrättsliga regler.

Vidare konstateras att folkrätten ger sjukvårds- och själavårdspersonalen rätt att bära och utnyttja vapen till självförsvar samt till försvar av sjuka och sårade som är i deras vård, detta trots att såväl sjukvårds- och själavårdspersonalen som de som är i deras vård har särskilt skydd mot våldshandlingar.

CMU finner det vara naturligt att kombattanterna – dvs. de personer som folkrättsligt är tillåtna mål för motståndarens våldshandlingar – bör vara beväpnade och utbildade för åtminstone självförsvar. Eftersom folkrätten ger sjukvårds- och själavårdspersonal rätt att bära och bruka vapen bör enligt CMU även denna personal ges eller i vissa fall erbjudas förutsättningar härför.

Civila personer som åtföljer de väpnade styrkorna intar en mellanställning mellan personalen i dessa och civilbefolkningen, som de folkrättsligt utgör del av. CMU redovisar närmare innebörden av begreppet "åtföljande" samt föreslår att personal som bemyndigas åtfölja våra stridskrafter inte får bära eller bruka vapen.

## Principöverväganden rörande personalkategorier (kap. 8)

CMU slår inledningsvis fast att under krig måste all personal som ingår i vår militära krigsorganisation (de väpnade styrkorna) benämnas militär. Som "arbetsnamn" för de nuvarande kategorierna använder CMU övergångsvis M 1, M 2 och M 3 i stället för – i nu nämnd ordning – militär, civilmilitär och civil personal.

Något tvång att också i fredsorganisationen ändra kategoribegreppen föreligger inte. CMU anser dock att man av praktiska skäl bör ha samma kategoribegrepp i såväl krigs- som fredsorganisationen. Att i samband härmed allmänt inordna försvarets civila tjänstemän under beteckningen militär personal eller "arbetsnamnet" M 3 i fredsorganisationen är däremot inte aktuellt.

CMU konstaterar att indelningen av en stats militära personal i kategorier med utgångspunkt i skilda gruppers olika befälskompetens och allmänmilitära förmåga är en internt nationell fråga.

Utredningen begränsar sina överväganden rörande kategoristrukturen till att avse förhållandena under ett krigs inledningsskede, dvs. den fas under vilken vår krigsorganisation skall kunna verka med största möjliga kraft. CMU konstaterar härvid att den militära krigsorganisationen även framdeles måste ta i anspråk civila tjänstemän inom och utom försvarsmakten samt frivillig kvinnlig personal. Detta är grupper på vilkas medlemmar generellt inte kan ställas samma krav på militär förmåga som hos dagens militära eller

civilmilitära personal.

Kategoristrukturen bör, framhåller CMU, vara utformad att svara dels mot gällande folkrätt, dels mot målsättningen för det militära försvaret och den organisation som skapats för detta. CMU utvecklar dessa krav närmare enligt följande.

All personal som ingår i vår militära krigsorganisation måste benämnas militär. All personal bör ha förmåga till självskydd. All kombattant-personal bör ha förmåga till självförsvar med eldhandvapen och förmåga att delta i försvar av egen verksamhet/arbetsplats/uppehållsplats eller motsvarande. All särskilt konventionsskyddad sjukvårds- och själavårdspersonal bör som regel ha förmåga till självförsvar med eldhandvapen och förmåga att försvara personal som är under dess vård eller, i särskilda fall<sup>1</sup>, erbjudas möjlighet att uppnå denna.

All befälspersonal måste kunna verka som befäl enligt folkrättens regler.

All befälspersonal bland kombattanterna bör ha förmåga att leda underlydande vid försvar av egen verksamhet/arbetsplats/uppehållsplats eller motsvarande.

Kategoristrukturen bör vidare

- ☐ präglas av största möjliga enkelhet och tydlighet
- ☐ vara så utformad att den av alla berörda uppfattas som naturlig och logisk
- ☐ för den enskilde i krigsorganiserat förband vara densamma i fredstid, under beredskapstillstånd och då riket är i krig.

Utredningens överväganden leder fram till en principmodell för kategoristrukturen med två personalkategorier – M 1 och M 3 – i krigsorganisationen. Båda personalkategorierna betecknas som militär personal och båda är "befälsrättskategorier".

"Befälsrättskategorin" M 1 bör i princip ha den fullständiga befälsrätt som den nuvarande militära kategorin har.

"Befälsrättskategorin" M 3 bör ha begränsad befälsrätt som innebär att befälsperson inom kategorin kan ta befäl över annan personal inom eget fack (yrkesfack, yrkesgren eller specialtjänstgren) med till denna knuten eller begränsad allmänmilitär verksamhet, främst bevakning och försvar av egen arbetsplats.

Befäl inom båda kategorierna föreslås få tjänstegrader.

CMU räknar i principmodellen med följande preliminära fördelning i stort av krigsorganisationens personal på de två "befälsrättskategorierna".

## M 1

- ☐ f. n. militär personal med undantag för sådan värnpliktig sjukvårdspersonal som gått genom målinriktad grundutbildning för befattningar i renodlad hälso- och sjukvårdstjänst
- ☐ f. n. civilmilitär personal som i den nya befälsordningen blir militär personal
- ☐ de civilmilitära högskoleingenjörerna.

<sup>1</sup> De särskilda fall som avses är dels frivillig A- och B-personal i sjukvårdstjänst dels civil personal som socialstyrelsen ställer till försvarsmaktens förfogande.

## M 3

- f. n. militär värnpliktig sjukvårdspersonal som gått genom målinriktad grundutbildning för befattningar i renodlad hälso- och sjukvårdstjänst
- f. n. civilmilitär personal i hälso- och sjukvårdstjänst
- f. n. civilmilitär meteorologpersonal
- f. n. civilmilitär personalvårdspersonal
- huvuddelen av den f. n. civilmilitära värnpliktiga personalen i teknisk tjänst
- f. n. civilmilitär frivillig A-personal samt
- huvuddelen av f. n. civil personal.

Efter redovisning av indelningen i kategorier och rekryteringen av dessa i principmodellen överväger CMU de nya kategoriernas benämning. Utredningen förordar och använder fortsättningsvis benämningarna

för kategorin M 1 *militär allmäntjänstpersonal* (MA) och  
för kategorin M 3 *militär facktjänstpersonal* (MF).

Principmodellen – militär personal med kategorierna militär allmäntjänstpersonal (MA) och militär facktjänstpersonal (MF) – bör vara giltig för såväl krigs- som fredsorganisationen och vad gäller krigsorganisationen i såväl krig som fred. Undantag från detta bör göras endast för en bestämd grupp, *försvarsmaktens civila tjänstemän*. Dessa bör vid tjänstgöring inom fredsorganisationen inte betecknas som militär personal. De bör därvid inte heller bli underkastade de för krigsmän gällande reglerna och påföljderna i straffrättsligt hänseende utan i fredsorganisationen inta samma ställning som övriga civila tjänstemän i statlig tjänst. CMU anser att det däremot ter sig rimligt och lämpligt att de, då de inom fredsorganisationen som elever deltar i utbildning avseende krigsorganisationen, bör vara militär personal.

Även alla övriga i dag civilmilitära och civila grupper som ingår i fredsorganisationen bör, då de är under utbildning för krigsorganisationen, vara militär personal. Detta bör gälla under tid då de som elever deltar i utbildningsverksamhet anordnad av militär myndighet för krigsorganisationens behov.

CMU föreslår också vissa ändringar av befälsrättsföreskrifterna i tjänstereglementet för försvarsmakten samt – för att åstadkomma ökad tydlighet – att begreppet krigsman framdeles i straff- och disciplinrättsliga sammanhang ersätts av begreppet militär personal.

## Principöverväganden rörande organisation och utbildning (kap. 9)

De minimikrav (enligt kap. 8) som bör ställas på all personal inom den militära krigsorganisationen gäller förmåga till självskydd och självförsvar, förmåga att delta i försvar och i förekommande fall befälsförmåga.

Vid en jämförelse mellan den faktiska förmågan hos personal som f. n. ingår i krigsorganisation och de angivna kraven finner CMU att flertalet av den frivilliga A- och B-personalen samt åtskilliga av den civila personalen

inte fyller dessa krav på militärt kunnande.

Att all personal i krigsorganisationen har erforderlig kompetens synes kunna säkerställas antingen genom organisatoriska förändringar eller genom att aktuell personal ges erforderlig utbildning i fredstid. Även en kombination av sådana åtgärder är tänkbar.

CMU anger följande organisatoriska åtgärder som tänkbara

- ☐ nedskärning av den militära krigsorganisationen med det antal personer som saknar självförsvarsförmåga e. d.
- ☐ utbyte av dem som saknar självförsvarsförmåga m. m. mot värnpliktiga som ingår i personalreserven eller
- ☐ "avsöndring" av dem som saknar självförsvarsförmåga m. m. från den militära krigsorganisationen varvid de med bibehållna fackuppgifter betecknas som åtföljande de väpnade styrkorna.

Utredningen finner att de två förstnämnda åtgärderna inte kan förordas. Om den sistnämnda åtgärden, "avsöndring", skall kunna vidtas bör vissa förutsättningar vara för handen. Bl. a. bör – från folkrättslig synpunkt – aktuell personals uppgifter vid eller inom ett militärt förband vara av tillfällig och inte av stadigvarande art. CMU finner emellertid att med få undantag alla uppgifter inom krigsorganisationen måste anses ha stadigvarande karaktär. "Avsöndring" torde därför komma att strida mot folkrättens mening och bör inte tillgripas.

CMU anser dock att de f. n. civila fältartisterna skulle kunna avsöndras och betecknas som civila som åtföljer stridskrafterna samt föreslår att det uppdras åt överbefälhavaren att pröva det lämpliga här.

Det skulle vidare vara av värde att ÖB övervägde det lämpliga i att ur den P-tabellsatta militära krigsorganisationen ta bort vissa centrala ämbetsverk eller delar därav och vissa verkstadsenheter. Sådana enheter och deras personal borde härvid få civil ställning utan sammankoppling med åtföljande-begreppet.

Att all aktuell personal kan ges (åläggas) erforderlig utbildning i fredstid förutsätter, enligt utredningen, att den också har skyldighet att ingå i krigsorganisationen. CMU granskar därför under rubriken "Juridiska" vägar de rättsliga förutsättningarna för att inom försvarsmaktens krigsorganisation i såväl krig som fred dels ta i anspråk aktuella personalgrupper, dels kunna ålägga dem utbildning och övning. Här aktuell personal är

- ☐ frivillig A- och B-personal
- ☐ försvarsmaktens civila tjänstemän samt
- ☐ f. n. civil personal som tillförs försvarsmakten från civila myndigheter och organ.

Eftersom krigsfrivillig civil personal i vissa fall kan sakna vapenutbildning och självförsvarsförmåga granskas även denna grupp.

Utredningen konstaterar att det redan nu i flertalet fall föreligger tillräcklig grund för att dels ta aktuell personal i anspråk i krigsorganisationen, dels ålägga personalen att bära och bruka vapen, dels slutligen också ålägga personalen den utbildning och övning som behövs för att den skall kunna lösa sina krigsuppgifter. Vad gäller personal som ställs till förfogande av civila myndigheter och organ synes dock grunden – utom vad beträffar

ianspråktagande av sjukvårdspersonal – vara osäker. CMU föreslår följande åtgärder för att bl. a. säkerställa att all berörd personal kan ges erforderlig utbildning och övning för sina krigsuppgifter.

- Orientering om ovillkorlig skyldighet att ingå i den militära krigsorganisationen skall ges nu anställda och de som framdeles anställs som civila tjänstemän vid försvarsmakten resp. som civil flygtrafikledningspersonal vid luftfartsverket.
- Orientering om den enskilde kombattantens skyldighet att gå genom utbildning i bruk av eldhandvapen, försvar av arbetsplats osv. bör ges all nu avtalsbunden A- och B-personal samt alla icke vapenutbildade som nu är i tjänst som civila tjänstemän inom försvarsmakten eller som flygtrafikledningspersonal inom luftfartsverket.
- Motsvarande orientering bör vid antagningstillfället ges all personal som framdeles avtalsbinds resp. anställs för uppgifter enligt föregående punkt.
- Bestämmelser bör tillkomma om skyldighet för luftfartsverkets flygtrafikledningspersonal att i erforderlig omfattning gå genom dels viss vapenutbildning, dels repetitionsutbildning. Motsvarande bestämmelser bör även tillkomma för krigsfrivillig personal.
- Bestämmelser bör tillkomma om utbildningsplikt i fredstid för den civila hälso- och sjukvårdspersonal som ställs till förfogande för den militära krigsorganisationen. Föreskrifterna bör möjliggöra självskyddsutbildning, vid behov befälsutbildning och repetitionsutbildning. Utbildning med eldhandvapen till självförsvarsförmåga förutsätts vara frivillig för denna konventionsskyddade personal liksom för motsvarande A- och B-personal i sjukvårdstjänst.

CMU anger närmare den allmänmilitära utbildning som kan vara aktuell att ge skilda grupper av personal vilka inte till alla delar uppfyller de krav som utredningen funnit bör ställas på personalen inom den militära krigsorganisationen. Efter jämförelse med den nu försöksvis bedrivna driftvärnsutbildningen för kvinnor föreslår CMU att erforderlig *grundutbildning* som minimum skall omfatta

- för icke vapenutbildad *menig, kombattant* 120 timmar eller tre veckor, under en försöksperiod dock 80 timmar eller två veckor
- för *menig, konventionsskyddad personal* 40 timmar eller en vecka
- för *befälspersonal, kombattant* 40 timmar eller en vecka förutsatt att den enskilde redan har förmåga till självskydd och självförsvar samt
- för *konventionsskyddad befäl* högst ca 20 timmar.

Skyldighet att fullgöra repetitionsutbildning om högst tio dagar för menig och högst 16 dagar för befäl per fyraårsperiod föreslås tillkomma för dels personal som ställs till försvarsmaktens förfogande, dels krigsfrivillig personal. Försvarsmaktens civila tjänstemän föreslås få motsvarande repetition genom att tjänstgöra i egna krigsbefattningar eller i form av kortare övningar.

## Detaljöverväganden i kategorifrågorna (kap. 10–14, p. 1–2)

En mera detaljerad redovisning för vissa personalgruppers nuvarande förhållanden lämnas enligt följande

kapitel 10 civil personal (utom B-personal)

kapitel 11 A- och B-personal

kapitel 12 civilmilitära värnpliktiga

kapitel 13 civilmilitär fast anställd personal (utom högskoleingenjörer)

kapitel 14 civilmilitära fast anställda högskoleingenjörer.

Efter detaljöverväganden föreslår CMU i resp. kapitel följande fördelning av berörd personal till kategorier.

Till *militär allmäntjänstpersonal* (MA) bör hänföras

- chef för drivmedelstropp inom krigsorganiserad basbataljon vid flygvapnet (kap. 10)
- arméns och marinens fast anställda högskoleingenjörer (kap. 14).

Till *militär facktjänstpersonal* (MF) bör hänföras

- F. n. civil personal. Huvuddelen av försvarets civila tjänstemän behåller dock sin ställning under sitt "vardagliga" arbete i fredsorganisationen. Försvarsmaktens fast anställda apotekare, hälsovårdskonsulenter och instruktionssköterskor föreslås dock bli MF även i fredsorganisationen (kap. 10)
- frivillig A-personal och hemvärnets B-personal (kap. 11)
- all f. n. civilmilitär värnpliktig personal (kap. 12)
- fast anställda läkare, veterinärer, tandläkare, meteorologer och reservofficerare (f. n. militära) på marklinjen i flygtrafiktjänst (kap. 13)
- flygvapnets fast anställda högskoleingenjörer (kap. 14).

Till civil personal som åtföljer stridskrafterna bör hänföras B-personal som tas i anspråk vid mobiliseringsplatser och måltidsstationer (kap. 11).

## Detaljöverväganden i utbildningsfrågorna (kap. 10–11 och 13, p. 3)

För *försvarsmaktens civila tjänstemän* (Z-personal) bör utbildningen delas upp och passas in med hänsyn till arbetsbelastningen i övrigt på de skilda arbetsplatserna. För f. n. *civil personal som ställs till försvarsmaktens förfogande* (Å-personal) bör den genomföras i form av sammanhållna kurser om en till två veckors längd.

CMU föreslår vidare (kap. 10) inom vilka tidrymder efter anställningstidpunkt (för Z-personal) resp. krigsplaceringstidpunkt (för Å-personal) som erforderlig utbildning skall vara genomförd.

Vad gäller A- och B-personalens utbildning (kap. 11) begränsar CMU sig till vissa detaljsynpunkter och förslag.

Icke värnpliktsutbildade – män och kvinnor – som anställs som *försvarsläkare, försvarsveterinär* eller *försvarstandläkare* bör enligt CMU:s förslag

(kap. 13) gå genom den i kapitel 9 föreslagna grundutbildningen i självskydd och självförsvar samt befälsutbildning. Vad gäller utbildningen av *meteorologer* och *flygledare* föreslår utredningen (kap. 13) inte några förändringar.

## Rekrytering och utbildning av värnpliktig civilmilitär personal (kap. 12, p. 12.3)

Värnpliktiga läkare, läkarassistenter (tandläkare), apotekare och personalvårdsassistenter rekryteras f. n. såväl genom grundutbildning som genom vidareutbildning av värnpliktiga som har grundutbildats i annan ordning.

CMU konstaterar att ett renodlat vidareutbildningssystem kan beräknas väl täcka krigsorganisationens behov av nyssnämnda värnpliktiga. Det är också överlägset nuvarande grundutbildning eftersom det ger befattningshavare med bättre förutsättningar att lösa uppgifterna i krigsorganisationen. Det drar emellertid – utom för personalvårdsassistenter – högre kostnader än grundutbildning. Utredningen finner vidareutbildnings/överföringssystemets fördelar vara så stora att merkostnaderna ter sig motiverade. CMU föreslår därför att värnpliktiga läkare, läkarassistenter (tandläkare), apotekare och personalvårdsassistenter rekryteras uteslutande genom vidareutbildning och överföring av värnpliktiga som har gått genom grundutbildning i annan ordning. Detta förutsätter ändringar av värnpliktslagen och värnpliktsutbildningsförfordningen.

Värnpliktiga tekniker och meteorologer bör enligt utredningens förslag alltså grundrekryteras och grundutbildas.

## Rekrytering och utbildning av civilmilitära fast anställda högskoleingenjörer (kap. 14, p. 14.3)

För rekrytering av de f. n. civilmilitära högskoleingenjörerna överväger utredningen dels vidareutbildning av yrkesofficerare (bl. a. i teknisk tjänst), dels grundrekrytering (direktrekrytering) av civilingenjörer. De senare förutsätts efter grundutbildning som värnpliktiga följa en särskild utbildningsväg till högskoleingenjörsbefattningarna. Huvuddelen av dessa är på nivå bataljonschef (motsv.) i krigsorganisationen. Vissa befattningar kräver relativt ung personal.

I *vidareutbildningsvägen* till högskoleingenjör bör studierna vid teknisk högskola ske i en följd och mellan genomgången av krigshögskolans högre kurs (KHS HK) och militärhögskolans allmänna kurs (MHS AK).

Vid *grundrekrytering* av militära högskoleingenjörer bör utbildningen så långt det är erforderligt och möjligt samordnas med utbildningen av övriga yrkesofficerare i teknisk tjänst.

Vid sina överväganden har CMU i fråga om kostnader vid såväl grundutbildning som vidareutbildning utgått från de ekonomiska villkor som f. n. gäller. Härvid konstaterar utredningen att främst kostnadsskäl – vid marinen även behovet av mariningenjörer i relativt låga åldrar – talar för att

rekryteringen av militära högskoleingenjörer inom alla tre försvarsgrenarna huvudsakligen bör ske genom grundrekrytering. Vidareutbildning av yrkesofficerare till militära högskoleingenjörer bör ses som en viktig möjlighet att i enskilda fall ta till vara särskilt intresse, speciellt kunnande och speciell erfarenhet hos yrkesofficerare.

CMU redovisar i kapitlet detaljerade förslag till utbildningsgångar för grundrekryterade militära högskoleingenjörer inom samtliga tre försvarsgrenar. Utbildningen anpassas i tillämpliga delar till utbildningen enligt den nya befälsordningen.

## Personalkårfrågor (kap. 15)

I kapitel 15 redovisar CMU dels nuvarande personalkårer och kårtilhörighet, dels av personalkategoriutredningen framlagda förslag till ändringar av dessa förhållanden för de personalgrupper som berörs av utredningen.

Utredningen begränsar sina förslag i kårfrågorna till att gälla de grupper som jämlikt direktiven berörs av utredningsuppdraget. Med utgångspunkt härifrån konstaterar CMU att dess ställningstaganden i kapitlen 10–14 inte föranleder något förslag till ökning av nuvarande antal personalkårer. Vad gäller kårtilhörighet föreslår utredningen att försvarstandläkare, försvarsapotekare, hälsovårdskonsulenter och instruktionssköterskor – alla grupper som har föreslagits hänföra till "befälsrättskategorin" militär facktjänstpersonal (MF) – inordnas i försvarets medicinalkår.

CMU refererar även i sammanhanget aktuella delar av överbefälhavarens i juni 1982 framlagda förslag i personalkårfrågorna inom försvarsmakten. Utredningen ansluter sig till dessa förslag i de delar som hänger samman med utredningens uppdrag. CMU konstaterar att dess förslag inte ändrar förutsättningarna eller möjligheterna att genomföra de av ÖB föreslagna förändringarna i fråga om kårindelning och kårtilhörighet.

## Övergången till föreslagen ordning (kap. 16)

Den föreslagna ordningen i fråga om kategoriindelning och kategoritillhörighet bör träda i kraft så snart som möjligt och oavsett om föreslagen utbildning resp. erforderlig kompletteringsutbildning har hunnit genomföras. Information om den nya ordningen måste ges all personal inom krigsorganisationen t. ex. i anslutning till undervisning i folkrätt i samband med repetitionsutbildning.

Nu krigsplacerad personal som inte uppfyller föreslagna minimikrav bör inom en bestämd tidsperiod – lämpligen tio år – ges erforderlig minimikompetens. För att begränsa kostnaderna för utbildning föreslås att viss personal i högre ålderslägen medges valfrihet att gå genom erforderlig utbildning som i övrigt skall vara obligatorisk.

## Kostnader (kap. 17)

Merkostnaderna för de av CMU föreslagna åtgärderna beräknas under de första tio åren (övergångsperioden) totalt uppgå till ca 6,4 milj. kr. per år varav ca 2,5 milj. kr. utgör övergångskostnader och ca 3,9 milj. kr. fortvarighetskostnader. Kostnaderna kommer därefter att vara ca 3,9 milj. kr. per år.

## Sammanställning av remissyttrandena

### 1 Ändrad kategoriindelning m. m.

Ingen remissinstans har något att erinra mot förslaget att kategorin civilmilitär personal utmönstras begreppsmässigt.

I fråga om personalens närmare indelning har det under remissbehandlingen redovisats olika meningar. *Överbefälhavaren (ÖB)* delar således inte CMU:s uppfattning att den nuvarande civilmilitära personalen på aktiv stat bör delas i skilda befälsrättskategorier. Han förordar i stället att hela den civilmilitära personalen på aktiv stat förs till gruppen yrkesofficerare. Detta medför enligt ÖB att samtliga på aktiv stat anställda militära högstskoleingenjörer, meteorologer, läkare, veterinärer, tandläkare och apotekare blir allmäntjänstpersonal. ÖB hävdar att de undantag i fråga om den fullständiga befälsrätten som i vissa lägen kan behöva regleras mellan grupper av militär personal bör kunna lösas med stöd av tjänsteföreskrifter som fastställs i annan ordning.

Även *försvarets sjukvårdsstyrelse* har invändningar mot CMU:s förslag om en indelning av den militära personalen i allmäntjänstpersonal och facktjänstpersonal. Sjukvårdsstyrelsen menar att det inte är möjligt att definiera och urskilja personal som kan tilldelas och ta befäl över annan personal oavsett försvarsgren, vapengren, truppslag osv. Utredningens förslag konserverar, enligt sjukvårdsstyrelsens uppfattning, den nuvarande olyckliga uppdelningen av den militära personalen i två kategorier.

Sjukvårdsstyrelsen vänder sig också mot förslaget att de nuvarande civilanställda tjänstemännen skall hänföras till den civila personalen i fredsorganisationen men utgöra militär personal vid tjänstgöring i krigsorganisationen. Sjukvårdsstyrelsen hävdar att denna personal bör ha militär status även vid fredstjänstgöring. Personalen i fråga bör dock enligt sjukvårdsstyrelsen kunna undantas från uniformsplikt och ansvar som krigsmän enligt brottsbalken när det inte är fråga om tillämpad utbildning eller tjänstgöring i krigsorganisationen.

*Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS)* menar att CMU:s förslag innebär en "militarisering" av försvarsmaktens hela krigsorganisation. Förslagen påverkar, enligt AMS, den strävan mot integrering och samordnat utnyttjande av militära och civila tjänster och andra resurser som riksdagen önskar. AMS anser att CMU i mycket liten utsträckning har behandlat dessa konsekvenser.

*Värnpliktsverket (VPV)* delar CMU:s principöverväganden om personalkategorierna men ifrågasätter om inte befälsrätten kan regleras i annan ordning än genom föreslagen kategoriindelning.

*Försvarets materielverk (FMV)* och *Försvarets rationaliseringsinstitut (FRI)* förklarar sig inte ha något att erinra mot den indelning av den militära personalen som CMU föreslår. *Försvarets forskningsanstalt (FOA)* redovisar samma uppfattning.

*SACO/SR* anför att det är rimligt att personalen på grund av rekryteringsgångar och allmänmilitär utbildning delas in i olika kategorier med avseende på befälsrätten.

Också *LO* håller med CMU om att den militära personalen bör delas upp på två kategorier, militär allmäntjänstpersonal och militär facktjänstpersonal.

*Försvarets radioanstalt (FRA)* anför att den del av anstaltens personal som f. n. är civil bör hänföras till militär personal endast vid tjänstgöring i krigsbefattning i krigsorganiserat förband. Vid deltagande i annan utbildning som lärare eller elev bör – enligt FRA – den civila FRA-personalen behålla sin civila status enligt nu tillämpad praxis.

## 2 Behovet av allmänmilitär utbildning m. m.

*Försvarets civilförvaltning (FCF)* tillstyrker förslaget att överbefälhavaren bör ges ett uppdrag att närmare utreda grunderna för de centrala ämbetsverkens inplacering i krigsorganisationen.

*Folkärtskommittén (FRK)* delar också CMU:s uppfattning att vissa centrala ämbetsverk m. m. bör föras över till totalförsvarets civila delar i krigsorganisationen. Kommittén förklarar sig dock ha för avsikt att ytterligare behandla denna fråga i sitt kommande betänkande.

Även *LO* tillstyrker att möjligheterna övervägs att föra bort vissa centrala ämbetsverk m. m. ur den s. k. p-tabellsatta militära krigsorganisationen.

*FOA* anför för sin del att anstaltens nuvarande status i krig som p-tabellmyndighet torde vara en förutsättning för att FOA skall kunna lösa de krigsuppgifter som nu ålagts anstalten.

*VPV* anser det lämpligt att överbefälhavaren gör den av CMU föreslagna översynen tillsammans med den utredning som f. n. ser över verksamheten hos myndigheterna inom det militära försvarets huvudprogram 5.

*ÖB* har en annan uppfattning än CMU i fråga om fältartisternas kategoritillhörighet. Han anser sålunda att dessa bör tillhöra den militära personalen. Samma inställning redovisas av *Centralförbundet för Befälsutbildning (CFB)*.

*FRK* pekar på att fältartisterna f. n. upptas i personaltabeller för milöstaber. Detta medför enligt kommitténs mening, att de får status som kombattanter. *FRK* anser detta vara olämpligt och biträder därför CMU:s förslag, som innebär att fältartisterna folkrättsligt kan betraktas som åtföljande.

*ÖB* anför i fråga om den allmänmilitära utbildningen att det är angeläget

att förutsättningarna att ianspråkta personal i krigsorganisationen och ålägga t. ex. civil personal utbildning i vapenbruk, självförsvar och självskydd får en helhetsbedömning. Beträffande den frivilliga A- och B-personalen bör den enskildes uppfattning tillmätas stor betydelse vid ett slutligt ställningstagande till vapenutbildning m. m. Inte minst rekryteringsfrågorna i vid bemärkelse talar enligt ÖB för detta. Han är därför inte beredd att för A- och B-personalen förorda en obligatorisk utbildning enligt CMU:s förslag.

ÖB biträder förslaget att den civila personalen m. fl. som i krigsorganisationen hänförs till militär facktjänstpersonal skall ges viss utbildning i självskydd, försvar av egen arbetsplats m. m. ÖB framhåller dock att förslaget innebär en stor ambitionsökning och att kostnaderna enligt hans bedömning blir betydligt större än vad CMU har förutsatt. ÖB anser därför att det är rimligt att utbildningsfrågorna blir föremål för försvarsgrensvisa försök under programplaneperioden 1983 – 1988.

FCF instämmer i CMU:s konstaterande att civil personal som tjänstgör i fred inom försvarsmakten genom sin anställning får anses skyldig att ingå och tjänstgöra i den militära krigsorganisationen och därvid bära och bruka eldhandvapen. FCF delar också CMU:s uppfattning att grunden för att i krigsorganisationen ianspråkta viss personal vid myndigheter utanför försvarsmakten är oklar. FCF anser att regeringen snarast bör vidta åtgärder för att undanröja denna oklarhet. Utbildning i folkrättens regler m. m. kan enligt FCF ges inom ramen för den civila personalens ordinarie utvecklingsprogram. Allmän militär utbildning bör enligt FCF ges endast i ett läge då den av personalen uppfattas som mera motiverad och därmed ger en bättre utbildningseffekt. FCF föreslår därför att allmänmilitär utbildning av civila anordnas först vid en mer påtaglig skärpning av beredskapen.

Postverket hävdar att CMU inte har berört de merkostnader som uppenbarligen måste bli följden av ökad allmänmilitär utbildning av den militära facktjänstpersonalen.

AMS pekar på att ianspråktagande av personal enligt tjänstepliktslagen inte får avse vapentjänst vid försvarsmakten. Lagen torde därför, enligt AMS, inte längre kunna utnyttjas för att förse staber, förband m. m. med personal, om denna får status som kombattanter. AMS menar att CMU:s förslag därför kan få besvärande konsekvenser. AMS anser vidare att den föreslagna vapenutbildningen innebär en mycket kraftig och dyrbar ambitionshöjning som sannolikt blir besvärande för rekryteringen. Den innebär, enligt AMS uppfattning, också en alltför stark betoning av vapenutbildning i förhållande till fackutbildningen. En fortsatt frivillig vapenutbildning bör vara tillräcklig, menar AMS.

FRA föreslår att all civil personal vid FRA åläggs obligatorisk skyddsutbildning motsvarande civilförsvarsutbildning. Den civila personalen vid FRA med tjänstgöringsplikt som värnpliktiga bör, enligt FRA, åläggas obligatorisk vapen- och stridsutbildning för att bibehålla förmågan att

använda vapen. Personalen i övrigt vid FRA bör försöksvis ges frivillig vapenutbildning.

*Svenska röda korset* framhåller – med hänvisning till tillämpningen av och respekten för röda kors–röda halvmånesymbolen – att rödakorspersonalen inte bör beväpnas eller vapenutbildas, inte ens på frivillig grund.

*FMV* anför att utbildning av huvuddelen av de civila tjänstemän som ingår i verkets krigsorganisation kommer att medföra sådana kostnader och resursinsatser i övrigt, främst produktionsbortfall, som *FMV* i det rådande ekonomiska läget inte kan bära.

*FOA* pekar på att *CMU:s* förslag om utbildningen innebär större krav än vad som gäller f. n. *FOA* förutsätter att omfattningen av utbildningsinsatserna anpassas till förekommande behov och givna resurser.

*VPV* menar att personal i försvarsmaktens krigsorganisation f. n. ianspråktagas med stöd av ett flertal, i många fall för den enskilde, svårförståeliga lagar och förordningar. *VPV* anser att författningsstödet bör renodlas och förenklas för de olika personalgrupperna.

*Luftfartsverket* har ingen erinran mot förslagen om ökad utbildning. Verket hävdar dock att denna får som trolig konsekvens att den nuvarande organisationen måste utökas personalmässigt. En annan konsekvens blir, enligt luftfartsverket, att personer som av olika skäl inte vill bära vapen inte kan komma i fråga för t. ex. befattningar som flygledare eller flygledarassistenter i verket.

*FRK* biträder *CMU:s* ställningstagande att undervisning i folkrättens regler är ett villkor för all befälspersonal. Kommittén framhåller att dessa frågor kommer att belysas ytterligare i kommitténs kommande betänkande.

*FRK* berör också sjukvårds- och själavårdspersonalens rätt att bära vapen. Kommittén anför att nya folkrättsliga regler om sjukvården i krig och den ökande integrationen av denna gör att bärandet av vapen kan diskuteras även när det gäller den militära sjukvårdspersonalen. I allt fall – hävdar kommittén – torde det vara svårt att finna rimliga motiv för själavårdspersonalens beväpning. Kommittén meddelar i remissyttrandet att man har beslutat att ta upp frågan om sjukvårds- och själavårdspersonalens beväpning till prövning.

*LO* redovisar en uppfattning som avviker från *CMU:s* utgångspunkter för förslagen om skyldigheten att ingå i krigsorganisationen, bära vapen osv. Den personal som anställs i civil tjänst i försvarsmaktens fredsorganisation är enligt *LO:s* mening anställd på samma villkor som övriga offentligt anställda. Ianspråktagande i krigsorganisationen och åläggande av vapenutbildning m. m. är därför inte möjliga, hävdar *LO*.

*SACO/SR* pekar på att de ytterligare utbildningsbehov som utredaren föreslår för med sig att försvarets fredsorganisation måste tillföras de personella resurser som är motiverade av det utökade utbildningsbehovet.

*Riksförbundet Sveriges Lottakårer (SLK)* biträder *CMU:s* uppfattning

att det är naturligt att kombattanter, som är folkrättsligt tillåtna mål för motståndarens våldshandlingar, bör vara beväpnade och utbildade för självförsvar och försvar av egen arbetsplats.

*Sveriges Kvinnliga Bilkårens Riksförbund (SKBR)* anför att den föreslagna utbildningen för att ge personalen kompetens att försvara sig själv, delta i försvar av egen arbetsplats m.m. är en rättighet som saknats hittills. SKBR tar upp frågan om den ökade utbildningens betydelse för rekryteringen till bilkårerna. Faktorer av avgörande betydelse enligt SKBR är möjligheterna att få tjänstledigt, ersättning för barntillsyn och ekonomisk ersättning i övrigt. Medlemmar som känner motstånd mot att bruka vapen kan enligt SKBR:s mening beredas utbildning för verksamhet inom den civila delen av totalförsvaret.

*Socialstyrelsen* anför i frågan om personalens beväpning att styrelsen för sin del är benägen att föreslå att den militära hälso- och sjukvårdspersonalen i likhet med den civila görs helt obeväpnad. Genom detta bortfaller enligt socialstyrelsen vissa utbildningskrav vilka kan bli svåra att uppfylla särskilt avseende den civila kvinnliga personal som ställs till förfogande av socialstyrelsen.

**Innehåll**

|                                                                                                         |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Propositionen .....                                                                                     | 1  |
| Propositionens huvudsakliga innehåll .....                                                              | 1  |
| Lagförslag .....                                                                                        | 2  |
| Protokoll från regeringssammanträde 1983-03-17 .....                                                    | 12 |
| 1 Ändrad kategoriindelning m. m. ....                                                                   | 12 |
| 1.1 Inledning .....                                                                                     | 12 |
| 1.1.1 Civilmilitärutredningen .....                                                                     | 12 |
| 1.1.2 Nuvarande personalindelning .....                                                                 | 13 |
| 1.1.3 Vissa begrepp inom folkrätten .....                                                               | 14 |
| 1.2 Föredragandens överväganden .....                                                                   | 15 |
| 1.2.1 Ändrad kategoriindelning .....                                                                    | 15 |
| 1.2.2 Behovet av allmänmilitär utbildning .....                                                         | 17 |
| 1.2.3 Rekrytering och utbildning av värnpliktiga läkare, fast<br>anställd ingenjörspersonal m. fl. .... | 19 |
| 2 Den nya befälsordningen .....                                                                         | 20 |
| 3 Upprättade lagförslag .....                                                                           | 21 |
| 4 Specialmotivering .....                                                                               | 21 |
| 4.1 Lag om ändring i brottsbalken .....                                                                 | 21 |
| 4.2 Lag om ändring i militära rättegångslagen (1948: 472) .....                                         | 21 |
| 4.3 Lag om ändring i lagen (1976: 600) om offentlig anställning ...                                     | 22 |
| 4.4 Lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967) .....                                                  | 23 |
| 4.5 Lag om ändring i lagen (1974: 613) om handläggningen av vissa<br>regeringsärenden .....             | 23 |
| 5 Hemställan .....                                                                                      | 23 |
| 6 Beslut .....                                                                                          | 24 |
| <br><i>Bilagor</i>                                                                                      |    |
| 1 Sammanfattning av civilmilitärutredningens förslag .....                                              | 25 |
| 2 Sammanställning av remissyttrandena .....                                                             | 36 |

